

УДК 368.914

ВИБІР ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ СУБ'ЄКТІВ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Малишко Євгенія Олегівна, аспірант кафедри управління фінансовими послугами Харківського національного економічного університету, тел. +308938487177, e-mail: jekiaj@ukr.net

У статті розглянуто основні можливості від впровадження та розвитку кластеру, до якого входять страхова компанія, НПФ, банк та суб'єкт підприємництва, що в сучасних умовах є більш актуальним напрямком у розвитку суб'єктів НПЗ. Проаналізовано переваги від співпраці виділених фінансових інститутів. Запропоновано виділити потенційного учасника при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва: кластер (страхова компанія, банк, НПФ та суб'єкт підприємництва); банк; страхова компанія та НПФ. Встановлено, що запропонований кластер має істотні переваги на ринку фінансових послуг.

Ключові слова: *недержавний пенсійний фонд, страхова компанія, банк, суб'єкт підприємництва, суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення, кластер, ринок фінансових послуг.*

ВСТУП.

Пенсійна система є невід'ємною частиною соціальної політики в країні. Стимулювання населення державою здійснювати внески упродовж життя, частково звільнить державу від соціальних виплат з державного бюджету та сприятиме диверсифікації банків, страхових компаній та недержавних пенсійних фондів.

Актуальність теми полягає в тому, що створення фінансового кластера суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, дозволить отримати максимальний ефект від співробітництва. Так, перспективним є взаємодія недержавного пенсійного фонду (на далі - НПФ) з банком, тому, що у Законі України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [7], зазначено, що він є зберігачем пенсійних активів та дає змогу інвестувати кошти у банківські депозити. Співробітництво НПФ з банками та страховими компаніями сприятиме збільшенню розміру залучених пенсійних активів, що забезпечить диверсифікації пенсійних активів у дохідні фінансові інструменти. Кластер дозволить учасникам використовувати управлінські компетенції, які знаходяться за межами їх діяльності, що може стати додатковим джерелом забезпечення соціальної складової підприємництва.

Дослідженнями практичних засад організації та функціонування недержавного пенсійного забезпечення (на далі – НПЗ) в Україні займалися вітчизняні вчені: Н.М. Внукова [2], Ю.К. Костюк [4], О. Крайник [5], О.А. Землячкова [3], О.С. Семенова [9]. Тому, подальший аналіз є перспективним у розвитку НПЗ.

Дослідження напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва проведене за допомогою опитування експертів – спеціалістів у сфері фінансів.

Експериментальну групу склали науковці (кандидати та доктори наук), що займаються дослідженнями у сфері ринкових послуг, управління персоналом, фінансів, системного аналізу, бухгалтерського обліку, магістри з фінансів, що займаються дослідженнями ринку фінансових послуг. На основі методу ієрархій [8], визначено фактори впливу при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Головною метою даної роботи є розробка теоретичних та практичних положень до аналізу фінансових стратегій суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення.

Висвітлено основні умови створення кластеру фінансових установ, що сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності. Розглянуто формування напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва, що дасть змогу визначити потенційні переваги діяльності фінансових установ та висвітлить перспективи створення кластеру.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Діяльність недержавних пенсійних фондів зосереджена не тільки на збір активів у формі внесків і виплату активів учасникам при їх виходу на пенсію, а і в ефективному інвестуванні цих активів. Інвестування або управління активами включає стратегічне планування портфелю недержавного пенсійного фонду, інвестиційні рішення, дотримання регулятивних правил та законодавства, а також вибір інших фінансових установ для подальшого вкладення в ефективні інвестиційні інструменти [1].

Недержавні пенсійні фонди в середньому одержали для своїх вкладників 17%, тоді як компанії по страхуванню життя - 16% (по десятирічним продуктах). Це вище інфляції, однак на фоні ставок по банківським рахункам для пенсіонерів (в середньому 20% річних) така прибутковість виглядає скромно [10]. До загроз недержавного пенсійного забезпечення можна віднести відсутність гарантованої доходності, низьку ліквідність українського фондового ринку, відсутність достатнього об'єму якісних активів, що відповідають нормативним вимогам, відсутність доступу до ліквідних ринків (інвестування закордон), недовіра, економічна криза та нестабільність економіки [2].

З метою формування напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва, необхідно охарактеризувати співпрацю кожної з виділених установ. Основним завданням страхової компанії є формування й оцінка поточних та перспективних можливостей страхової діяльності. Особливостями діяльності страхових компаній та НПФ зазначено у наступному: забезпечення максимальної залежності пенсійних виплат від персоніфікованих внесків застрахованих осіб; заохочення заощадження на старість застрахованих осіб;

можливість вільної зміни пенсійної схеми; гарантії отримань пенсійних виплат у майбутньому.

Співпраця банків і страхових компаній сприятиме появі нових явищ. А саме, банки зможуть тісніше співпрацювати з клієнтами, виходячи з того, що страхові продукти ощадного плану, як правило, довгострокові. Виділено основні переваги від спільної діяльності банків та страхових компаній: єдина клієнтська база; зниження постійних витрат (зменшення управлінських витрат на бек-офіс); можливість надання клієнтам повнішого і ширшого спектру послуг; збільшення прибутків від комісійної винагороди; широкі можливості, надані маркетологам (збільшення об'єму досліджуваної вибірки); можливість підвищення ефективності продуктивності праці за рахунок більшого завантаження філіальної мережі; комплексність страхового полісу (страхова компанія-широкий спектр пропонованих послуг, банк-можливість страхувати тільки потрібні ризики, і вибирати їх самому); в порівнянні зі світовою практикою спроба об'єднання банків і страховиків набагато дешевше в Україні (вартість бренду не така висока); диверсифікація капіталу і підвищення норми прибутковості інвестиційних ресурсів [3].

В свою чергу, взаємодія НПФ та банківських установ не обмежується тільки інвестиціями НПФ в банківські депозитами. Виділено наступні напрямки в діяльності НПФ та банківських установ: банки створюють корпоративні пенсійні фонди; банки виконують функції зберігача ресурсів фондів; банки надають послуги з управління активами НПФ; значне розширення бази клієнтів; можливість використовувати банківські інструменти для отримання доходу, застосовувати досвід банків по управлінню інвестиційними ресурсами; можливість залучити вільні грошові кошти, що, в свою чергу, приведе до зростання банківського капіталу, і, як наслідок, прибутку; відкриття депозитних пенсійних рахунків; розміщення в банках вільних коштів НПФ на поточних рахунках; виконання банками функцій депозитарного зберігача цінних паперів НПФ [1].

Охарактеризувавши основні напрями співпраці кожних з виділених фінансових установ, автор пропонує об'єднати їх у кластер, що дасть змогу комплексно оцінити переваги та перспективи подальшого розвитку на ринку фінансових послуг.

З метою встановлення потенційного учасника при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва, було виділено наступні альтернативи: кластер (страхова компанія, банк, НПФ та суб'єкт підприємництва); банк; страхова компанія та НПФ. Кластер, до якого входить страхова компанія, НПФ, банк та суб'єкт підприємництва, в сучасних умовах є актуальним напрямком у розвитку суб'єктів НПЗ.

На основі методу ієрархій [8], зазначено фактори впливу при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва (див.рис. 1).

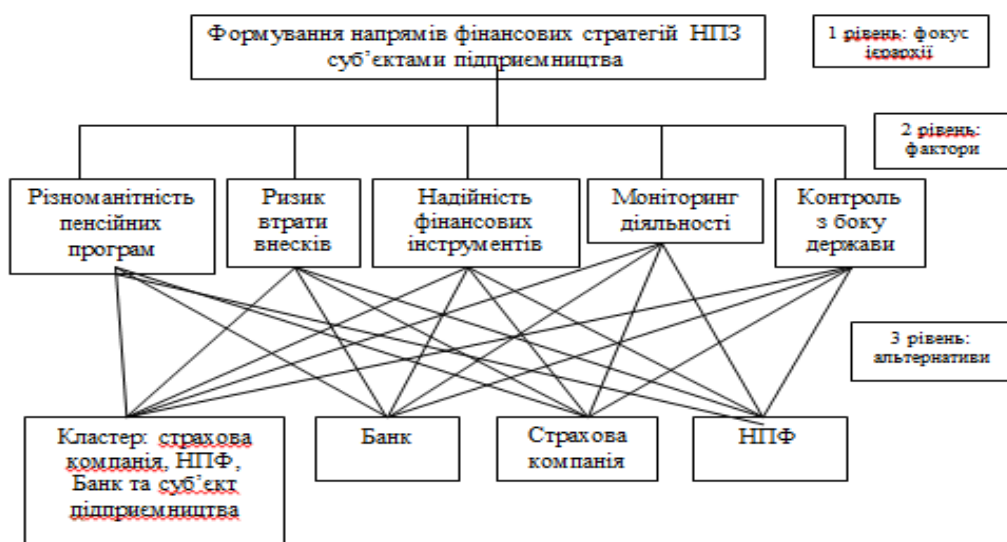

Рис.1 Ієрархія формування напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

В першу чергу визначили пріоритети впливу на формування напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва (див.табл.1) та надали оцінку кожному пріоритету від 1 до 9 в залежності від значущості фактора. У якості факторів, було виділено різноманітність пенсійних програм, ризик втрати внесків, надійність фінансових інструментів, моніторинг діяльності, контроль з боку держави.

Таблиця 1. Визначення пріоритетів впливу на формування напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Фактори	Різноманітність пенсійних програм	Ризик втрати внесків	Надійність фінансових інструментів	Моніторинг діяльності	Контроль з боку держави
Різноманітність пенсійних програм	1	4	5	8	4
Ризик втрати внесків	1/4	1	2	4	6
Надійність фінансових інструментів	1/5	1/2	1	2	4
Моніторинг діяльності	1/8	1/4	1/2	1	1/3
Контроль з боку держави	1/4	1/6	1/4	3	1

У табл. 2 представлено розрахований головний вектор та вектор пріоритетів.

Таблиця 2. Значення головного власного вектора та вектора пріоритетів

Пріоритет	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	IC	OC
Різноманітність пенсійних програм	3,641	0,508	5,528	0,132	0,100
Ризик втрати внесків	1,644	0,232			
Надійність фінансових інструментів	0,956	0,137			
Моніторинг діяльності	0,349	0,048			
Контроль з боку держави	0,500	0,076			

Досліджено вплив кожного фактора на виділені фінансові установи (див. табл. 3- 7).

Таблиця 3. Визначення впливу фактора різноманітності пенсійних програм на вибір при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Фактор: різноманітність пенсійних програм	Кластер	СК	Б	НПФ	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	IC
Кластер	1	2	3	7	2,546	0,498	4,202	0,067
СК	1/2	1	1/2	4	1,000	0,204		
Б	1/3	2	1	2	1,074	0,225		
НПФ	1/7	1/4	1/2	1	0,366	0,073		

Таблиця 4. Визначення впливу фактора ризику втрати внесків на вибір при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Фактор: ризик втрати внесків	Кластер	СК	Б	НПФ	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	IC
Кластер	1	1/2	1/4	7	0,967	0,193	4,273	0,091
СК	2	1	1/2	4	1,414	0,260		
Б	4	2	1	6	2,632	0,494		
НПФ	1/7	1/4	1/6	1	0,278	0,054		

Таблиця 5 Визначення впливу фактора надійності фінансових інструментів на вибір при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Фактор: надійність фінансових інструментів	Кластер	СК	Б	НПФ	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	IC
Кластер	1	6	4	7	3,600	0,642	4,262	0,087
СК	1/6	1	1/2	1/4	0,931	0,064		
Б	1/4	2	1	1/2	0,707	0,116		
НПФ	1/7	4	2	1	1,034	0,178		

Таблиця 6 Визначення впливу фактора моніторингу діяльності на вибір при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Фактор: моніторинг діяльності	Кластер	СК	Б	НПФ	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	IC
Кластер	1	5	3	8	3,310	0,551	4,247	0,082
СК	1/5	1	1/3	6	0,795	0,131		
Б	1/3	3	1	9	1,732	0,280		
НПФ	1/8	1/6	1/9	1	0,219	0,037		

Таблиця 7 Визначення впливу фактора контролю з боку держави на вибір при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Фактор: контроль з боку держави	Кластер	СК	Б	НПФ	Головний власний вектор	Вектор пріоритетів	λ	IC
Кластер	1	5	3	7	3,201	0,593	4,258	0,086
СК	1/5	1	3	2	1,047	0,202		
Б	1/3	1/3	1	2	0,686	0,128		
НПФ	1/7	1/2	1/2	1	0,435	0,077		

Визначено розмірність виділених факторів при $n=4$ (див. табл. 8).

Таблиця 8 Розрахунок значення виділених факторів

Значення	Різноманітність пенсійних програм	Ризик втрати внесків	Надійність фінансових інструментів	Моніторинг діяльності	Контроль з боку держави
0,08	0,08	0,1	0,1	0,1	0,1

На підставі даних табл. 3 - 7 визначено ймовірність реалізації відповідних сценаріїв вектора пріоритетів впливу факторів на вибір при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва, яка представлена в табл. 9

Таблиця 9 Результати оцінки вектора пріоритетів впливу факторів на вибір при формуванні напрямів фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва

Альтернатива	Кластер: страхова компанія, НПФ, Банк та суб'єкт підприємництва	Банк	Страхова компанія	НПФ
Оцінка фактору впливу	0,448	0,199	0,275	0,079

Аналіз виділених фінансових установ за методом Т. Сааті, перевагу слід надати в першу чергу кластеру: страхова компанія, НПФ, банк та суб'єкт підприємництва значення якого більше 40%, потім страховій компанії – 27%, та банку – 10%. В останню чергу НПФ, результати оцінки якого менше 10%.

ВИСНОВКИ

Автор зазначає [6], що подальше формування ефективної, надійної системи НПЗ необхідно виділення наступних пріоритетів, які враховуються суб'єктами підприємництва: інфляційні очікування, які впливають на рівень реального інвестиційного доходу; демографічні показники, які характеризуються надзвичайно високим рівнем старіння населення; темпи зростання і структура ВВП; надання податкових пільг та відстрочок; пільговий податковий режим для внесків до НПФ; розширення фінансово-інвестиційних можливостей; соціальний захист, який підвищить престижність та соціальну привабливість місця працевлаштування.

Проаналізувавши основні переваги від співпраці суб'єктів НПЗ, автор пропонує створення кластеру (страхова компанія, НПФ, банк та суб'єкт підприємництва). Використавши метод ієрархій, виділивши наступні фактори: різноманітність пенсійних програм, ризик втрати внесків, надійність фінансових інструментів, моніторинг діяльності та контроль з боку держави, було встановлено, що кластер (страхова компанія, НПФ, банк та суб'єкт підприємництва) є пріоритетнішим при виборі напрямку фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва.

Кластер (страхова компанія, НПФ, банк та суб'єкт підприємництва) розглядається як взаємодія елементів складної системи, що дозволить узгодити інтереси конкуруючих інститутів та встановити напрями фінансових стратегій НПЗ суб'єктами підприємництва.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Взаємодія банків з недержавним пенсійним фондом [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/12345_6789/3444/1/fonds.pdf.
2. Внукова Н. М. Організація недержавного пенсійного забезпечення : SWOT-аналіз та рекомендації для працівників вищої школи / Н. М. Внукова // Пенсійна реформа в Україні : роль фінансових консультантів / Матеріали II Всеукраїнського форуму. – Ірпінь: НУДПС України. – С. 46-48.
3. Землячкова О.А. Взаємодія комерційних банків зі страховими компаніями на ринку фінансових послуг / О.А. Землячкова // Економіка Крима. – 2012. - № 2(39). – С. 185-188.
4. Костюк Ю.К. Особливості об'єднання фінансових установ у фінансові кластери [Електронний ресурс] / Ю.К. Костюк . – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/fkd/2010_2/R2/23.PDF.
5. Крайник О. Кластери як інструмент економічного розвитку регіону / О. Крайник // Науковий вісник. – 2010. – № 5. – С. 152–157.
6. Малишко Є.О. Визначення пріоритетів недержавного пенсійного забезпечення суб'єктами підприємництва / Є.О. Малишко // Формування економічного портрета національної інфраструктури України: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 20-21 січня 2012 р.). – Київ: у 2-ох частинах, «Київський економічний науковий центр», 2012. Ч.І. – С. 45-48.
7. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України № 3610-17 від 07.07.2011р. (зі змінами та доповненнями)[Електрон. ресурс]. - Режим доступу:<http://portal.rada.gov.ua/>.
8. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати; [пер.с англ. Р.Г. Ваченадзе]. – М.: Радио и связь. – 2004. -278с.
9. Семенова О.С. Ефективність управління системою пенсійного забезпечення в Україні / О.С. Семенова // Политика и общественные науки в эпоху глобализации. Матеріали міжнародного наукового форуму. – Х.: ИФИ, 2012. – С.187-194.
10. Шапран В. Старость без риска / В. Шапран, В. Духненко, Е. Ставер // Эксперт. – 2010. – №15 (255). – С. 24–28.

АНОТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.

Malyshko Y. O

Financial Strategy subjects of private pensions,

The article reviews the main features of the introduction and development of the cluster, which includes an insurance company, NPF, banks and business entities that nowadays is more important trend in the development of the refinery business. The advantages of cooperation selected financial institutions. A highlight potential participants in shaping the direction of financial strategies refinery business entities: cluster (insurance company, bank, NPF and business entity), bank, insurance company and the NPF. Determined that the proposed cluster has significant advantages in financial services.

Keywords: pension fund, insurance company, bank, business entities, private pension entities, cluster market in financial services.